

درس: ششم نام طراح: محمود یعقوبی (سرگروه جامعه شناسی شهرستان زیرکوه)	به نام خدا معاونت آموزش متوسطه و پرورش دفتر آموزش متوسطه نظری دبیرخانه راهبردی کشوری علوم اجتماعی و سواد رسانه تولید شده در استان خراسان جنوبی	محتوای نوشتاری کتاب: جامعه شناسی (۳) سال تحصیلی: ۱۳۹۹-۱۴۰۰

عنوان درس: قدرت اجتماعی

«مقدمه»

- ۱- انسان همواره چه عواملی را پیش نیازهای دستیابی به سعادت و کمال حقیقی می دانست؟
 سه گانه **قدرت، ثروت - دانش**
- ۲- چرا انسان سه گانه قدرت، ثروت و دانش را خوب و خیر می دید؟
 چون انسان همواره سه گانه قدرت، ثروت و دانش را پیش نیازهای دستیابی به سعادت و کمال حقیقی می دانست.
- ۳- انسان وقتی عملکردها سه گانه قدرت، ثروت و دانش را در دستیابی به سعادت باهم مقایسه می کرد چگونه آن ها را ارزیابی می کرد؟
 انسان وقتی عملکرد آن ها را در **دستیابی به سعادت** با یکدیگر مقایسه می کرد، معمولاً **دانش را کاملاً مثبت** (خیر و خوب)، **ثروت را خاکستری** (نه خوب و نه بد) و **قدرت را بیشتر منفی** (بد) ارزیابی می کرد.
- ۴- انسان بر اساس چه معیاری دانش را مثبت، ثروت را خاکستری و قدرت را منفی ارزیابی می کرد؟
 عملکرد آن ها در **دستیابی به سعادت**
- ۵- در دوره اخیر، عده ای چه عاملی را مانع توسعه و پیشرفت سه گانه ثروت، قدرت و دانش می دانستند؟
 در دوره اخیر، در گوشه ای از دنیا، برخی مدعی شدند، همین **ارزیابی های اخلاقی و نگاه وسیله ای** به قدرت و ثروت، دست و پاگیر بوده و مانع توسعه و پیشرفت آنها شده است.
- ۶- بعد از اینکه عده ای معتقد بودند ارزیابی های اخلاقی سه گانه قدرت، ثروت و دانش مانع توسعه و پیشرفت آنها شده است چه دیدگاهی در رابطه با این سه گانه ایجاد شد؟
 پس از آن، قدرت و ثروت دیگر مورد داوری اخلاقی قرار نگرفتند تا با توسعه و گسترش آنها، زمینه آسایش و آرامش بشرفراهم شود. دانش نیز به علوم تجربی (ابزاری) محدود شد و برای نیل به همان هدف به خدمت گرفته شد.
- ۷- پس از کنار گذاشتن داوری اخلاقی، چه عاملی باعث شد واکنش های شدیدی به سه گانه ثروت، قدرت و دانش صورت گیرد؟
 دیری نپایید که در کنار نتایج خیره کننده و شگرف توسعه قدرت و ثروت، پیامدهای دیگری همانند فقر، نابرابری، سرکوب، جنگ و تخریب طبیعت و ... نیز ظاهر شدند. این پیامدهای ناخواسته و ناخوشایند، واکنش های شدیدی برانگیخت.

۸- نخستین واکنش شدید به کدام مورد از سه گانه ثروت، قدرت و احترام صورت گرفت؟ توضیح دهید.

نخستین واکنش شدید نسبت به **ثروت** صورت گرفت.

ثروت دیگر نه یک امر خنثی (نه خوب و نه بد) بلکه ریشه بسیاری از ظلم‌ها و شرارت‌ها قلمداد شد و مالکیت، دزدی خوانده شد.

۹- پس از کنار گذاشتن داوری‌های اخلاقی، چه واکنشی نسبت به دانش گرفت؟

خوش بینی به دانش مورد تردید جدی قرار گرفت. تا پیش از این، منازعات بر سر قدرت و ثروت را به قضاوت دانش می‌سپردند ولی حالا دیگر، خوددانش نیز مورد نزاع و کشمکش بود؛ یعنی دانش دیگر راهنمای ما به سوی سعادت نبود بلکه، به همراه قدرت و ثروت، رو به تاریکی و ظلمت می‌نهاد.

۱۰- پس از ایجاد شک و تردید نسبت به مزیت قدرت، ثروت و دانش، بشر چگونه واکنش نشان داد؟

در چنین شرایطی، بشر صرفاً به فایده و لذت ناشی از این مزایا بسنده کرد.

«انواع قدرت»

۱۱- منظور از قدرت چیست؟

موجودی که بتواند کاری را با **آگاهی** و **اراده خود** انجام دهد، دارای قدرت است.

۱۲- به چه دلیل انسان کنشگری قدرتمند است؟

چون انسان موجودی است که می‌تواند کارهای خود را با آگاهی اراده انجام دهد.

۱۳- انسان چند نوع قدرت دارد؟

قدرت فردی - قدرت اجتماعی

۱۴- قدرت فردی انسان چگونه است؟

قدرت فردی انسان **محدود** است. او نمی‌تواند همه نیازهای خود را به تنهایی برآورده سازد و برای تأمین برخی از نیازهای خود، به کمک دیگران احتیاج دارد.

۱۵- قدرت اجتماعی چه زمانی ایجاد می‌شود؟

قدرت اجتماعی هنگامی پیدا می‌شود که انسان برای رسیدن به اهداف خود بتواند بر اراده دیگران تأثیر بگذارد و کار ارادی دیگران را به خدمت بگیرد.

۱۶- چه کسانی از قدرت اجتماعی بیشتری برخوردارند؟

آنان که توان **تأثیرگذاری بیشتری** بر اراده دیگران دارند، از قدرت اجتماعی بیشتری برخوردارند.

علاوه بر افراد، نهادها، سازمان‌ها و جوامع نیز دارای قدرت اجتماعی هستند

■ محمّدصلاح، فوتبالیست مصری. آن قدر در میان مردم مصر محبوبیت دارد که در انتخابات ریاست جمهوری بدون اینکه نامزد شود، حدود یک میلیون نفر از مردم به او رأی داده بودند.

در سال ۱۹۸۰ م یک زن چینی به جریمه‌ای معادل ۳۰۰ دلار محکوم شد. چون مطابق قوانین، او اجازه نداشت که با داشتن یک فرزند، دوباره صاحب فرزند شود. علاوه بر این، نام کودک او تا چند سال در اسناد رسمی به ثبت نرسید و کودک از ورود به مدرسه و استفاده از امکانات و تسهیلات دولتی محروم شد.

■ نمونه‌هایی از قدرت نهادها و سازمان‌ها

«قدرت مقبول و قدرت مشروع»

۱۷- آیا قدرت اجتماعی بدون پذیرش و توافق دیگران پدید می‌آید؟

خیر- قدرت اجتماعی بدون پذیرش و توافق دیگران پدید نمی‌آید؛ یعنی دیگران باید بپذیرند که مطابق آنچه از آنها خواسته می‌شود، عمل کنند.

۱۸- تنه‌اراه تاثیرگذاشتن بر اراده دیگران و به خدمت گرفتن فعالیت ارادی ایشان چیست؟
تنها راه تأثیر گذاردن بر اراده دیگران و به خدمت گرفتن فعالیت ارادی ایشان، **جلب تبعیت** آنهاست.

۱۹- جلب تبعیت دیگران به چند صورت می‌باشد؟ توضیح دهید.

تبعیت با کراهت: تبعیتی است که ناشی از تهدید و ترس باشد.

تبعیت با رضایت: تبعیتی است که با رضایت و میل درونی همراه است.

۲۰- چه قدرتی دارای مقبولیت است؟

قدرتی که بدون استفاده از تهدید و با رضایت طرف مقابل به دست می‌آید، دارای مقبولیت است.

■ گاندی، رهبر مردم هند در مبارزه با استعمار انگلیس. مردم هند به او لقب «ماهااتما» (روح بزرگ) و بابو (پدر ملت) داده‌اند.

■ مارتین لوتر کینگ، رهبر پرنفوذ جنبش مدنی سیاهان آمریکا، در سخنرانی مشهور «روئایی دارم» از آرزوی خود برای احقاق حقوق سیاهان سخن گفت.

■ رئیس‌علی دلواری، رهبر محبوب مردم تنگستان در قیام علیه استعمار انگلیس. ۱۲ شهریور به نام او روز ملی مبارزه با استعمار نام‌گذاری شده است.

۲۱- مشروعیت قدرت به چه معناست؟

مشروعیت قدرت به این معناست که قدرت مطابق یک نظام عقیدتی و ارزشی اعمال شود.

۲۲- مدار مقبولیت چیست؟

مدار مقبولیت، خواست و اراده کسانی است که قدرت بر آنها اعمال می‌شود.

۲۳- مدار مشروعیت چیست؟

مدار مشروعیت، حق و باطل بودن است. اگر قدرتی مطابق قانون و حکم الهی باشد، مشروعیت دارد.

۲۴- رابطه مقبولیت و مشروعیت چگونه می‌باشد؟

مقبولیت و مشروعیت می‌توانند **با هم** باشند و می‌توانند از یکدیگر **جدا** باشند.

۲۵- چه زمانی قدرت هم مشروعیت دارد هم مقبولیت اجتماعی؟

اگر قدرت مطابق قانون و حکم الهی باشد و تبعیت از آن نیز با رضایت و میل همراه باشد، قدرت هم مشروعیت دارد و هم مقبولیت اجتماعی.

۲۶- چه زمانی قدرت مقبول ولی غیر مشروع است؟

هنگامی که قدرت برخلاف حکم و قانون الهی باشد اما تبعیت از آن، از روی رضایت باشد، قدرتی مقبول ولی غیر مشروع وجود دارد.

«قدرت سخت و قدرت نرم»

۲۷- قدرت را به چند نوع می‌توان تقسیم کرد؟

قدرت را می‌توان به قدرت **سخت** و **نرم** نیز تقسیم کرد.

۲۸- منظور از قدرت سخت چیست؟

قدرت سخت، قدرتی است که از طریق **ابزارهای خشن**، با زور و به طور آشکار، توسط نهادهای نظامی اعمال می‌شود.

۲۹- منظور از قدرت نرم چیست؟

قدرت نرم به شکل پنهان و از طریق **نفوذ فرهنگی**، با کمک ابزارهایی مانند رسانه‌ها و نهادهای آموزشی اعمال می‌شود.

۳۰- در گذشته قدرت سخت یک کشور موجب سلطه ..... و ..... بر سایر کشورها می‌شد، اما امروزه قدرت نرم سبب سلطه ..... می‌شود.

سیاسی و اقتصادی - سلطه فرهنگی

۳۱- قدرت سخت با چه ابزارها توسط چه نهادهایی اعمال می‌شود؟

از طریق ابزارهای خشن، با زور و به طور آشکار **← نهادهای نظامی**

۳۲- قدرت نرم با چه ابزارها توسط چه نهادهایی اعمال می‌شود؟

از طریق نفوذ فرهنگی، با کمک ابزارهایی مانند رسانه، نهادهای آموزشی **← نهادهای فرهنگی**

۳۳- کشورها چگونه از طریق نظام آموزشی یک کشور می‌توانند به اعمال قدرت نرم بپردازند؟

نظام آموزشی کشورها یکی از ابزارهای اعمال قدرت نرم است؛ یعنی یک کشور می‌تواند از طریق نفوذ در نظام آموزشی کشور دیگر، در آن کشور اعمال قدرت کند و فرهنگ و جهان بینی نسل‌های آینده ساز آن کشور را مطابق منافع و اغراض خود تغییر دهد.

۳۴- گذشته و امروزه را از لحاظ حوزه نبرد و ابزار نبرد در بین دولت‌ها، با هم مقایسه کنید.

در گذشته نبرد بین دولت‌ها در **قلمرو سرزمینی و با ابزار نظامی** صورت می‌گرفت و رسانه‌ها خبر آن را منتشر می‌کردند، اما امروزه نبرد در **حوزه فرهنگ و با ابزار رسانه** صورت می‌گیرد و درگیری نظامی، اگر اتفاق بیفتد در ادامه جنگ فرهنگی رخ می‌دهد.

۳۵- امروزه کنشگران فردی چگونه می‌توانند تاثیرگذاری اجتماعی و فرهنگی داشته باشند؟ مثال بزنید.

امروزه بسیاری از کنشگران فردی **با استفاده از شبکه‌های اجتماعی**، ارتباطات اجتماعی گسترده‌ای در فضای مجازی دارند و به همین دلیل گاهی در مقایسه با دولت‌ها تأثیرگذاری اجتماعی و فرهنگی بیشتری دارند؛ **سلبریتی‌ها، ستاره‌های هنری، ورزشی و...** از جمله این کنشگران فردی هستند که در برخی موارد می‌توانند جریان ساز شوند.

■ سلبریتی به معنای ستاره و فرد مشهور است. ستاره‌ها سلبریتی شدن خود را مدیون رسانه‌ها هستند. رسانه‌ها نیز از طریق آنها درآمدزایی می‌کنند. سلبریتی‌ها گاهی جریان‌ساز شده و جنبش‌هایی به راه می‌اندازند.

■ ادوارد اسنودن اطلاعات طبقه‌بندی شده‌ای از برنامه‌های سری سیا را فاش کرد. این اطلاعات درباره جاسوسی از شخصیت‌ها و مردم عادی در مکالمات تلفنی، ایمیل و استفاده از موتورهای جست‌وجوی اینترنت در کشورهای مختلف بود.

۳۶- منظور از «هژمونی» چیست؟

هنگامی که سلطه به شیوه **فرهنگی** اعمال شود بیشتر مورد رضایت و پذیرش قرار می‌گیرد؛ جامعه‌شناسان از این نوع سلطه به **«هژمونی»** تعبیر می‌کنند.

۳۷- سلطه هژمونیک از چه شیوه‌ها و ابزارهایی برای توجیه برتری جویی خود استفاده می‌کند؟ مثال بزنید.
 سلطه هژمونیک از شیوه‌ها و ابزارهای فرهنگی مانند هنر و رسانه برای مهندسی رضایت عمومی و توجیه برتری جویی خود استفاده می‌کند. برای نمونه رسانه‌های آمریکایی، اسلام‌هراسی را به عنوان شیوه‌ای برای بسط هژمونی آمریکا به کار می‌برند، تا مردم جهان را برای مقابله با اسلام راضی و همراه سازند.

«انواع نظام سیاسی»

۳۸- منظور از سیاست چیست؟ (سیاست چه زمانی پدیدمی آید؟)

هرگاه قدرت برای رسیدن به هدفی معین سازمان یابد، «سیاست» پدید می‌آید؛ یعنی سیاست، اعمال قدرت سازمان یافته برای دستیابی به هدف است.

۳۹- سیاست چه رابطه‌ای با جهان اجتماعی دارد؟

هر جهان اجتماعی آرمان‌ها و ارزش‌های ویژه‌ای دارد و نمی‌تواند بدون سیاستی مناسب، به آرمان‌ها و ارزش‌های خود دست یابد.

۴۰- منظور از «نظام سیاسی» چیست؟

مجموعه‌ سازوکارهایی که برای اعمال سیاست‌های جهان اجتماعی وجود دارد، به «نظام سیاسی» شکل می‌دهد.

۴۱- در یک جهان اجتماعی، نظام سیاسی چه رابطه‌ای با دیگر نظام‌ها دارد؟

در یک جهان اجتماعی، نظام سیاسی نمی‌تواند مستقل از نظام‌های دیگر مانند نظام فرهنگی، اقتصادی و... باشد؛ بلکه در تعامل با آنها قرار می‌گیرد. نظام سیاسی، بر نظام‌های دیگر، اثر می‌گذارد و از آنها نیز تأثیر می‌پذیرد.

■ شعار جمهوری فرانسه بر سردر یک کلیسا پس از قانون سال ۱۹۰۵ م مبنی بر جدایی دین از سیاست.

■ با تشکیل اتحاد جماهیر شوروی، مزرعه‌داری دولتی و مزرعه‌داری اشتراکی به عنوان دو شیوه پیشبرد اقتصاد کشاورزی، رایج شدند.

۴۲- نظام‌های سیاسی‌ها بر اساس چه ملاک‌هایی می‌توان دسته‌بندی کرد؟

- بر اساس تعداد افراد تأثیرگذار و تصمیم‌گیرنده (ارسطو)

- بر اساس روش تصمیم‌گیری (ارسطو)

- بر اساس دین‌مداری یا دنیامداری (فارابی)

۴۳- نظام‌های سیاسی بر اساس تعداد افراد تأثیرگذار و تصمیم‌گیرنده، به سه دسته تقسیم می‌شوند؟

- نظام‌هایی که در آن یک فرد حاکم است و تصمیم می‌گیرد.

- نظام‌هایی که در آن اقلیتی تصمیم‌گیرنده هستند.

- نظام‌هایی که در آن اکثریت مردم در سرنوشت سیاسی خود تأثیرگذارند.

۴۴- نظام سیاسی را بر اساس روش تصمیم‌گیری؛ به چند دسته می‌توان تقسیم نمود؟

- نظام‌هایی که در آن، حاکم یا حاکمان بر اساس اهداف، اغراض و امیال خود تصمیم می‌گیرند؛ یعنی هر نوع تصمیمی را برای خود جایز می‌دانند.

- نظام‌هایی که در آن، حاکم یا حاکمان بر اساس حقیقت و فضیلت و با توجه به موازین عقلی تصمیم می‌گیرند.

۴۵- ارسطو با استفاده از ملاک «تعداد افراد تأثیرگذار و تصمیم گیرنده» و «روش تصمیم گیری» از چند نوع حکومت نام برده است؟ اسامی این حکومت‌ها را ذکر کنید.

ارسطو از این دو ملاک برای دسته بندی نظام های سیاسی استفاده کرده و از **شش نوع** حکومت نام برده است. در سه نوع از این نظام های سیاسی **یک فرد، اقلیت یا اکثریت بر مدار خواسته ها و تمایلاتشان بر جامعه حکومت می کنند و در سه نوع دیگر، حکومت یک فرد، اقلیت یا اکثریت بر اساس حقیقت و فضیلت استوار است.**

دسته بندی نظام های سیاسی از نظر ارسطو

تعداد حاکمان	روش حکومت	بر اساس فضیلت	بر اساس خواست و میل حاکم
فرد	موناشرشی	آریستوکراسی	استبدادی
اقلیت	آریستوکراسی	جمهوری	الیگارشی
اکثریت	جمهوری	جمهوری	دموکراسی

■ **الیگارشی** مانند حکومت اقلیتی از سرمایه‌داران که در برابر اکثریت مردم مسئول نیستند و قدرت را در جهت منافع خود به کار می‌گیرند.

■ **آریستوکراسی** حکومت نخیکانی است که از امتیازات طبقاتی برخوردار بوده‌اند.

■ **حکومت پاپ** بر واتیکان و کلیسای جهانی کاتولیک از جمله حکومت‌های موناشرشی دانسته شده است.

۴۶- فارابی از چه ملاکی برای دسته بندی نظام های سیاسی استفاده کرد؟

ملاک **دین مداری یا دنیامداری**

۴۷- منظور از نظام سیاسی دینی از نظر فارابی چیست؟

نظام سیاسی دینی **بر اساس احکام و قوانین الهی** سازمان می‌یابد.

۴۸- منظور از نظام سیاسی دنیامدار از نظر فارابی چیست؟

نظام سیاسی دنیامدار فقط **ارزش ها و آرمان های دنیوی و این جهانی** را مورد توجه قرار می‌دهد.

«داوری علمی ارزش های سیاسی»

ویژگی کنش های سیاسی

۴۹- هر کنش ساسی به چه قصدی انجام می‌شود؟

هر کنش سیاسی، یا به قصد **تغییر وضع** موجود انجام می‌شود یا با هدف **حفظ آن**.

۵۰- اگر تمایل به حفظ وضع موجود باشد هدف کنش سیاسی چیست؟

اگر تمایل به حفظ وضع موجود باشد، هدف، پیشگیری از تغییری است که وضعیت را «**بدتر**» می‌کند.

۵۱- اگر تمایل به تغییر وضع موجود باشد هدف کنش سیاسی چیست؟

هرگاه تمایل به تغییر، وجود داشته باشد، هدف ایجاد وضعیت «**بهتر**» است.

۵۲- تمامی کنش های سیاسی با دو مفهوم «.....» و «.....» هدایت می‌شوند.

«**بهتر**» و «**بدتر**»

۵۳- مهم ترین هدف مادر زندگی چیست؟

مهم ترین هدف ما در زندگی، دستیابی به فضیلت های فردی و سعادت همگانی است.

۵۴- فضیلت و سعادت چگونه به دست می‌آید؟

فضیلت و سعادت در «زندگی خوب» یا «جامعه خوب» به دست می‌آید.

۵۵- چرا فعالیت‌های سیاسی باید در جهت دسترسی به جامعه خوب باشد؟

فضیلت و سعادت در «زندگی خوب» یا «جامعه خوب» به دست می‌آید. از این رو، فعالیت‌های سیاسی باید در جهت دسترسی به «جامعه خوب»، برای دستیابی به فضیلت و سعادت باشد.

۵۶- چرا لازم است که امور سیاسی را بر اساس ملاک‌هایی ارزیابی کنیم؟

امور سیاسی، همواره مورد تأیید یا رد، انتخاب یا طرد، ستایش یا نکوهش انسان‌ها قرار می‌گیرند؛ یعنی امور سیاسی، اموری خنثی نیستند. به علاوه این امور از انسان‌ها اطاعت، وفاداری و تصمیم می‌خواهند، بنابراین لازم است که آنها را بر اساس ملاک‌هایی ارزیابی کنیم.

۵۷- آیا امکان ارزیابی ارزش‌های سیاسی و داوری درباره آنها وجود دارد؟ مثال بزنید.

شاید در عمل، تشخیص دقیق خوب از بد بسیار دشوار باشد، اما غیرممکن نیست. اگر نتوانیم تشخیص دهیم که کدام یک از دو کوهی که قله آنها پشت ابرها پنهان است، ارتفاع بیشتری دارد، آیا بدین معناست که نمی‌توانیم تشخیص دهیم که کوه از تپه خاکی بلندتر است؟ اگر نتوانیم درباره جنگ‌های میان دو کشور همسایه، قضاوت کنیم و بگوییم که کدام مقصر و کدام بی‌تقصیر است، آیا نمی‌توانیم بگوییم که اشغالگری و تجاوز قابل قبول نیست؟

اغلب جهان‌های اجتماعی رعایت حق و مقابله با باطل را لازم دانسته‌اند. حمایت از مظلومان، دفاع از عدالت، آزادی و... از ارزش‌های حق‌اند.

برگزاری سالگرد جشن استقلال الجزایر. الجزایر در طول ۱۳۲ سال استعمار فرانسسه، برای دستیابی به استقلال، حدود یک میلیون قربانی داد. به همین دلیل به سرزمین یک میلیون شهید شهرت دارد.

روز بزرگداشت استقلال هند، تاریخی است که قانون اساسی هند به جای قوانین دولت استعماری انگلیس به اجرا درآمد. این روز محبوب‌ترین تعطیلات ملی هند است.

«جامعه‌شناسی و مطالعه ارزش‌های سیاسی»

۵۸- چرا نتایج مطالعه بر روی طبیعت در هر مکان و زمانی می‌تواند به تمامی مکان‌ها و زمان‌ها تعمیم داده شود؟

طبیعت یک نظم جهان شمول دارد؛ یعنی قوانین طبیعت در همه مکان‌ها و زمان‌ها یکسانند، از این رو نتایج مطالعه بر روی طبیعت در هر مکان و زمانی می‌تواند به تمامی مکان‌ها و زمان‌ها تعمیم داده شود.

۵۹- آیا ما می‌توانیم نتایجی را که از مطالعه و بررسی یک جامعه به دست آورده ایم به همه جوامع دیگر تعمیم

بدهیم؟ خیر - ما نمی‌توانیم نتایجی را که از مطالعه و بررسی یک جامعه به دست آورده ایم به همه جوامع دیگر تعمیم

بدهیم. چون جوامع و فرهنگ‌ها همانند طبیعت نیستند که نظم و قوانین جهان شمول و یکسانی داشته باشند مثلاً نمی‌توانیم

نتایجی را که از مطالعه جوامع غربی به دست می‌آوریم به جوامع دیگر که با جهان غرب تفاوت دارند، تعمیم بدهیم.

■ ماکس وبر شهر را زیستگاهی که دارای قلعه و برج و بارو، بازار، دادگاه مستقل و ... است، تعریف می‌کند. اگر پژوهشگری از منظر وبر به مطالعه جوامع غیرارویایی بپردازد، به اشتباه این‌گونه نتیجه‌گیری خواهد کرد که شهر فقط در اروپا وجود داشته است.

۶۰- برای پیشگیری از اشتباه تعمیم نتایج بررسی یک جامعه به سایر جوامع چه اقدامی باید انجام دهیم؟

برای پیشگیری از چنین اشتباهی، ناگزیر باید سایر جوامع و فرهنگ‌ها را نیز مطالعه و بررسی کنیم.

۶۱- در بررسی سایر جوامع برای جلوگیری از اشتباه تعمیم نتایج بررسی یک جامعه به جوامع دیگر، امکان چه

خطایی وجود دارد؟

در اینجا هم امکان دارد، مرتکب خطای دیگری شویم بدین صورت که در مطالعه سایر جوامع و فرهنگ‌ها، به معانی فرهنگی آنها توجه نکنیم و آنها را از منظر غرب مطالعه کنیم و معنای پدیده‌های اجتماعی در آن فرهنگ‌ها را به درستی دریافت نکنیم.

۶۲- برای جلوگیری از خطای عدم توجه به معانی فرهنگی جوامع چه اقدامی باید انجام دهیم؟

برای جلوگیری از این خطا باید بکوشیم جوامع و فرهنگ‌های دیگر را از منظر خودشان مطالعه کنیم؛ یعنی با رویکرد تفسیری به بررسی آنها بپردازیم.

۶۳- در بررسی و مطالعه جوامع از منظر خودشان و با رویکرد تفسیری با چه مشکلی مواجه می‌شویم؟

الف) تعدد و تنوع فرهنگ‌ها و جوامع معاصر و قدیمی، علوم اجتماعی را درگیر مطالعات پایان‌ناپذیر و تمام‌نشده می‌سازد. **ب)** علاوه بر این، فرهنگ‌های مختلف معمولاً به مرزهای خودشان محدود نمی‌مانند و ما را ناگزیر از مقایسه ارزش‌ها برای تشخیص ارزش‌های صحیح از ارزش‌های غلط می‌سازند.

۶۴- در چه صورت امکان مقایسه و داوری فرهنگ‌ها و ارزش‌ها توسط علوم اجتماعی، از دست می‌رود؟

وقتی علوم اجتماعی برای مطالعه هر فرهنگ مجبور باشد که آن فرهنگ را فقط از منظر مردمی که آن را پذیرفته‌اند، ببیند و بررسی کند، امکان مقایسه و داوری فرهنگ‌ها و ارزش‌ها از دست می‌رود.

۶۵- جامعه‌شناسی تبیینی قدرت را چگونه مطالعه می‌کند؟

جامعه‌شناسی تبیینی با منحصردن علم به علوم تجربی، ارزش‌های انسانی از جمله ارزش‌های سیاسی را قابل مطالعه علمی نمی‌داند؛ از این رو با ارزش‌زدایی و معنازدایی از قدرت، آن را به عنوان یک پدیده خنثی و فاقد معنا، مطالعه می‌کند.

۶۶- جامعه‌شناسی تفسیری قدرت را چگونه مطالعه می‌کند؟

جامعه‌شناسی تفسیری، اگرچه امور سیاسی را پدیده‌هایی معنادار و ارزشی می‌داند، اما صرفاً به توصیف ارزش‌ها و نظام‌های سیاسی بسنده می‌کند و ملاک و معیاری برای ارزیابی علمی آنها ارائه نمی‌دهد.

۶۷- جامعه‌شناسان انتقادی چه دیدگاهی نسبت به رویکردهای تبیینی و تفسیری دارند؟

جامعه‌شناسان انتقادی معتقدند که رویکردهای تبیینی و تفسیری هر دو محافظه‌کارند و نه تنها هیچ راهکاری برای بهتر ساختن وضعیت موجود ندارند، بلکه انسان‌ها را در برابر وضعیت موجود منفعل و مجبور می‌سازند.

۶۸- به چه دلیل جامعه‌شناسان انتقادی معتقدند رویکردهای تبیینی و تفسیری محافظه‌کارند؟

چون جامعه‌شناسی تبیینی با منحصردن علم به علوم تجربی، ارزش‌های انسانی از جمله ارزش‌های سیاسی را قابل مطالعه علمی نمی‌داند؛ از این رو با ارزش‌زدایی و معنازدایی از قدرت، آن را به عنوان یک پدیده خنثی و فاقد معنا، مطالعه

می‌کند.

جامعه‌شناسی تفسیری، اگرچه امور سیاسی را پدیده‌هایی معنادار و ارزشی می‌داند، اما صرفاً به توصیف ارزش‌ها و نظام‌های سیاسی بسنده می‌کند و ملاک و معیاری برای ارزیابی علمی آنها ارائه نمی‌دهد.

۶۹- جامعه‌شناسان انتقادی نسبت به داوری درباره ارزش‌های اجتماعی چه دیدگاهی دارند؟

جامعه‌شناسان انتقادی، یافتن راهی برای داوری علمی درباره ارزش‌های اجتماعی به ویژه در عرصه **قدرت** را ضروری می‌دانند و دست‌شستن از این آرمان بزرگ را بن بست زندگی انسان معرفی می‌کنند.

«بخوانیم و بدانیم» ..... صفحه ۶۱

۷۰- منظور الیبرالیسم چیست؟

لیبرالیسم معنای مباح دانستن همه امور برای انسان می‌باشد.

۷۱- منظور از دموکراسی چیست؟

دموکراسی به معنای حاکمیت اکثریت مردم بر اساس خواست و میل خودشان است.

۷۲- لیبرال دموکراسی چه نوع نظام سیاسی می‌باشد؟

لیبرال دموکراسی نوعی نظام سیاسی است که ادعا می‌کند با خواست و اراده اکثریت مردم شکل می‌گیرد و هیچ حقیقت و فضیلتی را که مستقل از خواست مردم باشد، به رسمیت نمی‌شناسد، همچنین حکومتی دنیوی و سکولار است.

۷۳- لیبرال دموکراسی با کدام فرهنگ سازگار است؟

این نظام سیاسی با فرهنگ **جهان غرب** که رویکردی دنیوی به جهان هستی دارد، سازگار است.

۷۴- ارزش‌های مهم نظام سیاسی لیبرال دموکراسی چیست؟

این نظام **آزادی** را مهم‌ترین ارزش اجتماعی می‌داند. توسعه، **ثبات**، **رفاه**، **سلطه بر طبیعت و جهان**، از دیگر ارزش‌های مهم در این نظام سیاسی هستند.

*در این نظام سیاسی فقط می‌توان از مقبولیت نظام حرف زد و نمی‌توان از مشروعیت حقیقی سخن گفت.

۷۵- جمهوری اسلامی چه نوع نظام سیاسی می‌باشد؟

الف) جمهوری اسلامی نوع دیگری از نظام سیاسی است که در جهان اسلام مورد توجه قرار گرفته است.

ب) عنوان جمهوری در این ترکیب به این معناست که مردم جامعه، خودشان سرنوشت سیاسی خود را تعیین می‌کنند.

ج) کلمه اسلامی نشان دهنده این است که فعالیت مردم و نظام سیاسی بر اساس عقاید و ارزش‌های اسلامی، سازمان پیدا می‌کند.

د) در این نظام سیاسی، قوانین و مقررات با خواست مردم و براساس احکام الهی و اسلامی تعیین می‌گردند.

و) ارزش‌های سیاسی و همچنین قوانین و مقررات اجتماعی با عقل و وحی شناخته و معین می‌شوند.

ه) مردم مسئولیت شناخت و اجرای قوانین و مقررات اجتماعی را بر عهده دارند.

۷۶- عنوان جمهوری، در نظام جمهوری اسلامی، به چه معناست؟

عنوان جمهوری در این ترکیب به این معناست که مردم جامعه، خودشان سرنوشت سیاسی خود را تعیین می‌کنند.

۷۷- کلمه اسلامی در نظام جمهوری اسلامی، نشان دهنده چیست؟

کلمه اسلامی نشان دهنده این است که فعالیت مردم و نظام سیاسی بر اساس عقاید و ارزش‌های اسلامی، سازمان پیدا می‌کند.

۷۸- در نظام سیاسی جمهوری اسلامی، قوانین و مقررات چگونه تعیین می‌گردند؟

در این نظام سیاسی، قوانین و مقررات با **خواست مردم و براساس احکام الهی و اسلامی** تعیین می‌گردند.

۷۹- در نظام سیاسی جمهوری اسلامی، ارزش‌های سیاسی و قوانین و مقررات اجتماعی با چه ابزارهایی شناخته

و معین می‌شوند؟

عقل و وحی

گفتگو کنید

صفحه ۵۹

انقلاب‌هایی که با استفاده از قدرت نرم رسانه‌ها در صدد براندازی حکومت‌های مخالف غرب برآمدند. انقلاب‌های رنگین نام دارند. در مورد این انقلاب‌ها و همچنین نحوه استفاده از شبکه‌های اجتماعی با هدف براندازی یک حکومت و شکل دادن به انقلاب‌های رنگین گفتگو کنید.

انقلاب گل سرخ در گرجستان

انقلاب نارنجی در اوکراین

* رسانه‌ها می‌توانند بین احزاب سیاسی، جنبش‌های اعتراضی و توده‌های مردم، ارتباط ایجاد کنند، با تفسیر وقایع و مهندسی اخبار، اعتراضات را شکل دهند، آن را جهت‌دهی کنند و زمینه یک انقلاب را فراهم نمایند.

* در جریان انقلاب، رسانه‌ها می‌توانند افکار عمومی یک جامعه را اقناع و مدیریت کنند. دولتها نیز تحت فشار افکار عمومی مجبور به تغییر می‌شوند.

* رسانه‌ها می‌توانند ضمن کمک به ایجاد یک انقلاب رنگی و به نتیجه رسیدن آن، زمینه صدور آن به دیگر کشورها را فراهم کنند.

** توضیحات تکمیلی **

تعریف انقلاب رنگی: انقلاب‌های رنگین یا مخملی مقاومتی بدون خشونت است که در برابر یک حکومت اقتدارگرا منجر به تغییر نظام سیاسی می‌شود. این انقلاب‌ها به دسته‌ای از تحرکات مربوط به هم‌اتلاق می‌شود و در بسیاری از کشورهای بلوک شرق سابق به وقوع پیوسته است. وجه مشترک همه این انقلاب‌ها، مبارزه منفی است که علیه حکومت‌های به اصطلاح دیکتاتور باقی مانده از شوروی سابق به کار گرفته می‌شوند. در تمام این انقلاب‌ها یک رنگ یا گل خاص، به عنوان نماد و سمبل آن مورد استفاده قرار گرفته است و به آن رنگ یا گل مشهور شده‌اند. مردم با نهادینه کردن یک رنگ یا گل و پوشیدن لباس و گرفتن پرچم و پلاکاردهایی به همان رنگ در برابر نظام حاکم اعتراض می‌کنند و با آن رنگ همبستگی خود را نشان می‌دهند.

انقلاب نارنجی در اوکراین: در سال ۲۰۰۴ میلادی رخ داد. مسموم شدن ویکتور یوشچنکو در جریان مبارزات انتخاباتی ریاست جمهوری اوکراین و احتمال دست داشتن ویکتور یانوکوویچ رقیب سرسخت یوشچنکو در این قضیه باعث شد این انقلاب آغاز شود. پس از ۶ روز تظاهرات حامیان یوشچنکو، پارلمان این کشور نتیجه انتخابات را (برد یانوکوویچ) را لغو کرد و با برگزاری دوباره انتخابات، ویکتور یوشچنکو با کسب ۵۲ درصد آرا قدرت را در دست گرفت.

انقلاب گل سرخ گرجستان: در سال ۲۰۰۳ رخ داد. پس از تقلب گسترده در انتخابات پارلمانی گرجستان در سال ۲۰۰۳، اعتراضات عمده به رهبری ساآکاشویلی علیه ادوارد شواردنادزه (برنده انتخابات) آغاز شد و در ۲۳ نوامبر همان سال منجر به کناره‌گیری شواردنادزه از قدرت و آغاز حکومت ساکاشویلی شد.

گفتگو کنید

صفحه ۶۵

زندگی انسان به ویژه در عرصه سیاسی عرصه انتخاب ارزش هاست. به نظر شما دست شستن از داوری علمی درباره ارزش‌های سیاسی و اجتماعی چه نتایجی به دنبال خواهد داشت؟

- * انسان در حوزه علمی به جای رویکرد فعالانه، رویکردی منفعل در برابر ارزش‌های سیاسی در پیش می‌گیرند.
- * برای تغییر وضعیت موجود و ترسیم یک جامعه بهتر، راهکار علمی آرایه نمی‌شود.
- * در حوزه علمی به جای پیشنهاد تغییرات بنیادی در جامعه، رویکردهای محافظه‌کارانه تشویق می‌شود.

جواب گفتگو کنید: هابر گرفته از توضیحات خانم دکتر مزده قربانعلی زاده می‌باشد.